

JAARVERSLAG RIJNLANDSE MOLENSTICHTING 2017

VOORWOORD

2017 zal het jaar blijven van de toekenning van de POM status voor de Rijnlandse Molenstichting. Na een eerste vergeefse poging in 2014 deden we een nieuwe poging in 2016 die in het voorjaar uitliep op een bekroning door de minister van OCW. Mooi om als eerste molenstichting deze status te verkrijgen, een bekroning van wat onze voorgangers sinds 1959 hebben gepresteerd. Maar ook de eerste organisatie die volledig op vrijwilligers draait. De erkenning dat het begrip vrijwilliger niet gelijk staat aan amateur.

Op onze lauweren gaan we niet rusten; er is nog veel te doen en ons werk kan altijd beter.

Maar 2017 was ook het jaar dat de bodem van onze spaarpot in zicht is gekomen. De jaren daarvoor hebben we uit onze spaarpot uitgeput. Bijna vier ton eigen geld werd in restauraties van drie molens gestoken. Eenmaal houdt dat op. Op grond daarvan stuurden we een brief aan de fracties van alle partijen in de Tweede Kamer om aandacht te vragen voor de tekorten van de molens in ons land bij groot onderhoud en restauraties. Onze hoop is dat de gelden die door het nieuwe kabinet voor erfgoed en cultuur eenmalig extra worden uitgegeven ook voor molens in Nederland ter beschikking komen.

Wim Bos
Voorzitter Rijnlandse Molenstichting

INHOUD:

1. Bestuur en organisatie
  2. Activiteiten en gebeurtenissen in 2017
  3. Molenonderhoud
  4. Tellerstanden, molenbezoek en toerisme
  5. Molenbiotoop onder druk
  6. Overleg gemeenten
  7. Contact met andere organisaties
- Bijlage: Alle molens van de Rijnlandse Molenstichting

1. BESTUUR EN ORGANISATIE

Samenstelling bestuur

Aan het einde van het verslagjaar was de samenstelling van het bestuur als volgt:

Wim Bos, voorzitter

Arie Meerburg, secretaris en vicevoorzitter

Martin Filius, penningmeester

Bert van Osnabrugge, molenonderhoud/technische zaken

Loek Dijkman, erevoorzitter en adviseur

Paul Meerburg, administrateur

Het bestuur kwam dit jaar enkele malen bijeen. Bestuurlijke zaken worden in de tussenliggende perioden per mail en telefoon afgewikkeld. Vrijwel wekelijks is er een mondeling werkoverleg tussen voorzitter en secretaris. De technische zaken worden afbehandeld door het bestuurslid technische zaken in samenspraak met de molenmakers.

Het afgelopen jaar is actief gezocht naar nieuwe bestuursleden. Een notitie waarin het profiel van nieuwe bestuursleden is beschreven, diende daarbij als leidraad. Aan het einde van het verslagjaar zag het er naar uit dat begin 2018 twee nieuwe bestuursleden kunnen worden benoemd.

Auditcommissie

Mede als uitvloeisel van het eerder melde POM-traject werd een audit commissie ingesteld. In de taakomschrijving werd als overweging voor de instelling genoemd: *...’ Het bestuur wil ter objectivering en ter verhoging van de efficiency van het gevoerde instandhoudingsbeleid een vorm van interne toetsing en beoordeling organiseren: een second opinion van een aantal van deze z.g. “Grote Uitgaven”. Het bestuur organiseert daarmee tegenspraak, om de grote uitgaven inhoudelijk te becommentariëren, alvorens tot definitieve besluitvorming over te gaan. “...*

Als leden voor de Auditcommissie werden benoemd de heer G.H. Keunen, tussen 1970 en 2005 als expert op het gebied van molens en waterbouwkundige werken bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de heer G. van Reeuwijk, directeur van Van Reeuwijk Bouwmeester te Arum.

Twee leden van het RMs bestuur completeren de Audit commissie

De commissie kwam in 2017 eenmaal bijeen.

Molenaarscommissie

De doelstellingen van de Molenaarscommissie zijn in het lopende jaar onderwerp van gesprek geweest tussen het bestuur en de commissie. Deels zijn de verouderde teksten verwijderd of aangepast, nieuwe doelstellingen zijn toegevoegd. Aan het einde van het verslagjaar lag het vernieuwde reglement voor de Molenaarscommissie gereed voor besluitvorming.

Een belangrijke taak van de molenaarscommissie is het tweejaarlijkse bezoek aan alle molens. Aan de hand van een gestandaardiseerde lijst (de kruisjeslijst) van onderwerpen wordt elke molen door een tweemanschap gecontroleerd. Het resultaat van deze beoordeling wordt door de molenmaker in zijn systeem ingevoerd en

vergeleken met de lopende onderhoudsplanning. Op deze wijze fungeert de molenaarscommissie als een klankbord voor bestuur en molenmaker. In 2017 werden de eerste stappen gezet om de verslaglegging van deze kruisjeslijsten te digitaliseren met behulp van voorgeprogrammeerde tablet.

Aan het einde van het verslagjaar was de samenstelling van de molenaarscommissie als volgt:

Aad Toet, voorzitter,
Hans de Graaf, Coördinator Opleidingen
Dorus Borst,
Erik Kopp,
Gert van Meeteren,
Henk Kooi.

De jaarlijkse vergadering van de molenaars vond op 18 november plaats. Twee molenaars waren aftredend: Bob Feenstra en Dorus Borst .

Bob Feenstra stelde zich niet opnieuw kandidaat; hem werd dank gezegd, onder overhandiging van een mooie bos bloemen, voor zijn jarenlange betrokkenheid bij de Molenaarscommissie door de voorzitter van de RMs. Dorus Borst stelde zich herkiesbaar en werd herkozen. Daarnaast werd Henk Kooi door de molenaarscommissie voorgesteld i.v.m. de vacature door het vertrek van Bob Feenstra.

Gouden Wiek 2017

Elk jaar wordt tijdens het ‘captains-diner’ in mei de Gouden Wiek aan een molenaar uitgereikt. Om in aanmerking te komen voor de Gouden Wiek gelden twee criteria:

- De kandidaat moet door vriend en vijand beschouwd worden als een goed molenaar;
- Behalve het zijn van een goed molenaar moet de kandidaat ook een bijdrage hebben geleverd aan de Rijnlandse Molenstichting op een andere wijze dan molenaar.

Op basis van deze criteria verstrekt de molenaarscommissie een lijstje van potentiële kandidaten aan het bestuur, in willekeurige volgorde. Het bestuur kan zelf ook kandidaten toevoegen en neemt vervolgens een besluit. Dit jaar was Dorus Borst, molenaar van de Vlietmolen in Hoogmade en o.a. jarenlang lid van de molenaarscommissie, de ontvanger van de Gouden Wiek.

Kruiwerk

Kruiwerk is de periodieke nieuwsbrief voor de molenaars van de RMs. Dit jaar kwamen drie nummers uit in april, september en november.

2. AKTIVITEITEN EN GEBEURTENISSEN IN 2017

Rijnlandse Molenstichting aangewezen als Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud (POM)

In 2016 werd besloten, na de afwijzing in 2015, om een nieuwe poging te wagen om de POM-status te verwerven. De stukken daartoe werden in september 2016 ingediend. In oktober volgde een gesprek met de POM-commissie die de aanvraag moest beoordelen. Op 13 januari 2017 werden we er van op de hoogte gesteld dat het advies van de Raad voor Cultuur aan de minister positief was. In een brief van 8 maart is de Rijnlandse

Molenstichting meegedeeld dat zij door de minister als POM-organisatie wordt aangemerkt. Daarmee werd de Rijnlandse Molenstichting de eerste molenorganisatie én de eerste vrijwilligersorganisatie die deze status heeft verworven. Zoals wij in ons persbericht schreven: *... "Het bestuur van de RMs is opgetogen over de toekenning van de POM-status. Zij ziet het als een erkenning van de resultaten die de vrijwillige molenaars en de besturen sinds de oprichting van de Rijnlandse Molenstichting in 1959 hebben bereikt. Maar zeker ook als een stimulans om op de ingeslagen weg verder te gaan." ...*

Molenaarsopleidingen

De Rijnlandse Molenstichting heeft een eigen opleiding tot molenaar. Die opleiding leidt op tot molenaar A, B of C.

Daarnaast kunnen molenaars deelnemen aan een opleiding van het Gilde van Vrijwillige molenaar dat opleidt voor een diploma van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Wij mogen ons verheugen in een bestendige aanwas van leerling-molenaars.

Aan het einde van het verslagjaar waren er negen leerlingen in opleiding en twee leerlingen die hun opleiding hebben afgesloten maar in afwachting waren van een oproep om het examen af te leggen:

NAAM	MOLEN	LEERMEESTER(S)
Kees Duistermaat	Moppemolen	Aad Toet
Inge Riemersma	Zwanburgermolen	Hans de Graaf en Henk Kooi
Klaas Wassens	Zwanburgermolen	Hans de Graaf en Henk Kooi
Jasper Buitenhuis	Rietveldsemolen	Ad Brekelmans
Hans Hazen	Meerburgermolen	Hans Brok
Maarten Schut	Hoogmadese molen	Ruud Bax
Casper Renting	Achthovensemolen	Koos Groenendijk
Leonie Hulsbergen	Meerburgermolen	Hans Brok
Esther van der Ent	Stevenshofjesmolen	Pieter Koopmans

De leerlingen Sander de Koning en Robert van Vuuren waren in afwachting van een oproep om hun examen af te leggen

Hans de Graaf is de coördinator van de opleidingen van de Rijnlandse Molenstichting

Brief aan de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer

De Rijnlandse Molenstichting heeft in mei bij de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer aandacht gevraagd voor de nijpende situatie die aan het ontstaan is bij de restauratie en het groot onderhoud van haar molens. In een brief heeft de RMs uitgelegd dat de restauratie van drie molens in 2016 de stichting € 334.000 heeft gekost. Dit los van de subsidie van de provincie (ongeveer € 550.000,-) en de gelden van verschillende goede doelenfondsen (€240.000).

Het bestuur van de RMs pleit, in het spoor van haar Vereniging De Hollandsche Molen, voor een structurele uitbreiding van de subsidie voor alle molens in Nederland van vijf miljoen euro.

Voorzitter Wim Bos: *... "Dit jaar restaureren we één molen, terwijl aan vijf molens groot onderhoud wordt uitgevoerd. Maar aan het einde van dit jaar is de bodem van onze spaarpot in zicht. En als er geen financiële dekking is, gaan we niet restaureren, zo simpel is het. In dat geval ontkomen we er niet aan om molens voor langere tijd stil te zetten" ...*

Googer 1717-2017

Het 300 jarig bestaan van de Googermolen in Oude Wetering is groots gevierd, tegelijk met het feit dat het groot onderhoud aan de molen kon worden afgesloten. Op zaterdag 14 oktober stelde prinses Beatrix, in aanwezigheid van ongeveer 125 gasten de Googermolen weer in gebruik. Onder onze gasten vanzelfsprekend vele van onze molenaars, maar ok bestuurs- en directieleden van bevriende organisaties zoals De Hollandsche Molen, andere molenorganisaties en het Hoogheemraadschap van Rijnland. Ook de overheid was vertegenwoordigd: de burgemeester en twee wethouders van Kaag en Braassem, alsook de Commissarissen van de Koning in Zuid-Holland. De Prinses werd toegesproken door Wim Bos, de voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting. Arie Meerburg, vice-voorzitter, reikte de nieuwe lesbrieff uit aan leerlingen van groep 7 en 8 van basisschool "De Roelevaer" uit Roelofarendsveen. De Prinses kreeg vervolgens een rondgang door de molen en lichtte de vang onder begeleiding van de molenaars: Jos van der Donk en Ron van Bente . Daarna onderhield de prinses zich nog met een aantal molenaars van de Rijnlandse molenstichting die over hun vak van molenaar.

De dag na de heropening was er een 'open dag'. Na de officiële heropening van de Googermolen, de dag daarvoor, was het de beurt aan de omwonenden en belangstellenden. Het liep storm, dat kwam zeker ook vanwege het mooie weer. Vooral gezinnen met kinderen voelden zich aangetrokken langs te komen. Ongeveer 500 bezoekers werden die middag welkom geheten.

En er was méér dan de molen. Kinderen konden zelf een molentje maken of een kleurplaat kleuren. Er was koffie met koek. Er was een verloting met als hoofdprijs een aquarel van de schilder Bob Immink. Ook werden jubileumboeken van de Rijnlandse Molenstichting verkocht.

Een aantal molenaars was de hele dag druk in de weer om de bezoekers rond te leiden.

Molens malen om wateroverlast af te voeren

Veertig van de 46 molens van de RMs hebben de status van hulpgemaal van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Twee keer werd dit jaar een beroep gedaan op deze hulpgemaal functie:

De molenaars van de Lagenwaardsemolen in Koudekerk aan den Rijn, de Achthovensemolen in Leiderdorp en de Zwanburgermolen in Warmond hebben op verzoek van het Hoogheemraadschap van Rijnland op zaterdag 9 en zondag 10 september, meegeholpen om het hemelwater af te voeren. Zondagavond stond alles weer op het juiste peil.

Vanaf 14 december werd een aantal dagen assistentie te verleend om het hoge water de baas te blijven in de Geestpolder, de Lagenwaardse en de Lijkerpolder. Voor de Geestpolder werd de Vrouwgeestmolen in Alphen aan den Rijn van molenaar Hans Vrolijk ingeschakeld. De Lagenwaardsemolen in Koudekerk aan den Rijn van Pieter den Haan werd tijdelijk bediend door molenaar Frans Verra.

Het water in de Lijkerpolder, waarvan het gemaal defect was, werd door een pomp in de boezem van de Moppemolen in Rijnwetering gebracht. Daarna maalde de Moppemolen het water verder. Molenaar Aad Toet:... *"Nu zie je echt wat een capaciteit de Moppemolen heeft met zijn enorme schep, 60 kubieke meter per minuut doet hij met gemak."*...

Overige activiteiten en gebeurtenissen in het kort

- In het voorjaar werd de tekst van een nieuwe database op onze website geopend waarin alle molens van de RMs actueel worden beschreven. Dat is veel werk, maar dan heb je ook wat. Tot dan toe werd tijdelijk (met dank) gebruik gemaakt van de database van de Hollandsche Molen.
- Op vrijdag 12 mei werden de Adermolen in Rijpwetering en de Rode Molen in Oud Ade, na een forse restauratie opnieuw in gebruik gesteld. Gedeputeerde Rik Janssen van de provincie Zuid-Holland lichte de vang van de Adermolen daarbij geassisteerd door burgemeester van Kaag en Braassem mevrouw Marina van der Velde-Menting. Wethouder mevrouw Yvonne Peters van Kaag en Braassem zette later op de dag de Rode Molen weer in beweging.
- Nationale Molendag op 13 mei kende verschillende activiteiten. Behalve dat de meeste molens draaiden, werden, in samenwerking met 'Promotie Kaag en Braassem', de volgende activiteiten georganiseerd: Bezoekers konden de pas heropende Adermolen bezoeken. Vanaf restaurant Hanepoel aan de Huigsloterdijk in Abbenes vertrok elk uur een boot om bezoekers te brengen en op te halen. Bij de Vrouw Vennemolen was er een muziekspektakel geopend door burgemeester van Kaag en Braassem. Bij de Munnikkenmolen was het shantykoor de "Marconisten" actief.
- Het Oranje comité van Aarlanderveen organiseerde zijn jaarlijkse zomerfeesten met op 24 juli fietstochten van 30 en 60 km die ook langs onze molens waren uitgezet. Van de Rijnlandse Molenstichting worden de volgende molens aangedaan: Rietveldsemolen in Hazerswoude-dorp, de Groote Molen in Zoeterwoude-Rijndijk en de Googermolen in Roelofarendsveen.
- Op woensdagavond 15 november heeft de president van de Lions club Alkemade Joost Wesselman een cheque overhandigd aan Wim Bos, de voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting. De gelden werden in de maanden daarvoor bijeen gebracht door een veiling van goederen, diensten en wat dies meer zij. De Lions zamelde in voor twee doelen: voor de inrichting van Hospice Amandi in Oude Wetering en voor het Groot Onderhoud van de Googermolen. Beide stichtingen konden € 12.500 in ontvangst nemen. Een prachtig lokaal initiatief en een mooi bedrag!
- De UNESCO, de culturele organisatie van de Verenigde Naties, heeft het molenaarsambacht ingeschreven als immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid. Na de bekendmaking van het nieuws werden in het hele land molens drie dagen in de vreugdestand gezet, ook de molens van de Rijnlandse Molenstichting. Erik Kopp, nationaal voorzitter van het Gilde van Vrijwillig molenaars, én molenaar van de Munnikkenmolen in Leiderdorp, is opgetogen over de erkenning: *...“De overheid verplicht zich nu om een klimaat te creëren waardoor het ambacht in stand kan worden gehouden. Wij zijn hier in ieder geval hartstikke trots op en hopen dat het vak hierdoor meer bekendheid krijgt. Dat meer mensen denken: ik kan ook molenaar worden”...*

- Het kabinet Rutte III dat in het najaar van 2017 tot stand kwam reserveerde eenmalig 325 miljoen voor cultuur en erfgoed. De verwachting is dat ook de molens in Nederland daarvan profijt zullen hebben, vooral om de achterstand en de restauraties en het groot onderhoud in te halen. Aan het einde van het verslagjaar was nog niet duidelijk of er gelden vrijkomen in 2018.
- Het afgelopen jaar is gewerkt aan de herziening van de procedures voor de administratieve organisatie (AO-procedures) van de RMs. Daaronder vallen afspraken hoe om te gaan met de behandeling van facturen, het verzenden van facturen, de tekeningsbevoegdheid en zo verder. Aan het einde van het verslagjaar was het beleidsstuk bijna afgerond. De verwachting is dat we dat in 2018 kunnen vaststellen.
- De Rijnlandse Molenstichting heeft circa 300 donateurs die jaarlijks een bepaald bedrag overmaken. Deze donateurs ontvingen van ons het blad 'Molenwereld'. Begin 2017 werd duidelijk dat het blad zou worden opgeheven. Daarop werd besloten voor de donateurs een eigen nieuwsbrief genaamd 'Maalwerk' uit te brengen. In 2017 werd één nummer uitgebracht.
- Een van de activiteiten van het Alphens Molenoverleg was het beleggen van een avond waarin het schilderwerk van molens werd besproken. Specialisten en molenmakers plus de technisch verantwoordelijken van verschillende molenstichtingen deden mee over de do's en don'ts van het schilderwerk.
- De Rijnlandse Molenstichting stelt met enige regelmaat zijn molens voor ter beschikking voor het afleggen van examens. De examens worden uitgevoerd onder leiding van een examencommissie van de Vereniging De Hollandsche Molen. In 2017 werden examens gehouden op de Stommeermolen en de Oucoopse molen.

3. MOLENONDERHOUD

Een dynamisch onderhoudsschema

Het onderhoud van onze molens begint met een inventarisatie van de staat van de molens. Daartoe wordt eens per zes jaar een nulmeting gehouden. Het resultaat van de nulmeting is een uitvoerig rapport per molen, waarin op een gestandaardiseerde wijze alle onderdelen van de molen worden beschreven en een oordeel wordt gegeven op een vijf-puntschaal: goed, redelijk, matig, slecht en zeer slecht.

Daarnaast bezoekt een afvaardiging van de Molenaarscommissie eens per twee jaar alle molens. Deze commissie beoordeelt in samenspraak met de molenaar, eveneens de staat van elke molen en vult dat in op een z.g. kruisjeslijst. Tevens bezoeken ons bestuurslid molenonderhoud en de molenmaker de molens en adviseren zij het bestuur van RMs. Soms komen de molenmakers tijdens de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden verborgen gebreken tegen die niet in het onderhoudsschema voorzien waren. Dan zijn er, tot slot, de signalen van individuele molenaars

Deze input vanuit vijf kanten staat er borg voor dat we scherp in beeld houden wat de staat van onderhoud is van onze molens. Dat leidt tot een dynamisch

onderhoudsschema dat gelijk loopt met de subsidieperiode van zes jaar, thans van 2013 t/m 2018.

Vanuit dit dynamisch onderhoudsschema wordt een jaarlijks onderhoudsplan opgesteld. Dat plan moet passen binnen de begroting. Altijd is het weer zo dat we méér zouden willen dan we kunnen, omdat de financiële polsstok niet lang genoeg is.

De **uitvoering** van het jaarlijks onderhoudsplan kan vervolgens worden ingedeeld in een aantal categorieën:

Periodiek onderhoud

Het periodiek onderhoud gaat over telkens terugkerende werkzaamheden die volgens een min of meer vast schema worden uitgevoerd. Genoemd kunnen worden:

- het schilderwerk, eens per gemiddeld vier tot zes jaar al naar van de staat van het schilderwerk: in 2017 werden negen molens geschilderd (zie bij groot onderhoud);
- de controle van de bliksemafleiders en brandblussers voor alle molens, eens per twee jaar;
- het bijhouden van het rietdekwerk (schoonmaken indien nodig, kleine gaatjes meteen herstellen om grote schade te voorkomen);
- het doorhalen van de roeden en de controle van het gaande werk, eens per 10 jaar voor molens met stalen roeden en eens per vijf jaar voor molens met houten roeden.

Incidenteel onderhoud

Het onderhoud aan de molens dat op basis van het dynamische onderhoudsschema is opgenomen in een jaarplanning. In de regel gaat het hier over het uit te voeren onderhoud tot circa € 25.000.

In 2017 werd aan 37 molens werd incidenteel en periodiek onderhoud uitgevoerd. De totale kosten bedroegen afgerond € 185.166.

Groot onderhoud

Onderhoud in omvang van meer dan € 25.000, maar minder dan € 100.000. Het gaat dan over het vervangen of restaureren van grote onderdelen van de molen, bijvoorbeeld een binnen- of buitenroede vervangen, (gedeeltelijk) nieuw riet, herstel van metsel- en voegwerk, het vervangen van een compleet staartwerk, windpeluw en het herstellen van voorkeuvelens (het samenstel van balken dat de voorkant van de kap van een molen vormt) en voeghoutkoppen, etc. Maar soms overstijgen de kosten aan een molen het bedrag van € 25.000 als er een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud plaatsvindt.

In 2017 werd aan tien molens meer dan € 25.000, maar minder dan € 100.000 aan onderhoud besteed. Dat ging dan over groot onderhoud of een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud uitgevoerd:

Doeshofmolen: Het betrof een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud. Controle van het gaande werk, wiggen van het scheprad controleren, afstellen van de wateras. Doorhalen van de roeden, tuigage herstellen, schoren, deuren en vangstok herstellen/vernieuwen, controle van brandblussers en het rietdek herstellen. Glaswerk werd hersteld en de molen kreeg een volledige schilderbeurt.

Googermolen: Groot Onderhoud: de fokken aan de wieken moesten in zijn geheel worden vervangen. Het latwerk aan de wieken moest worden nagelopen en deels vervangen. Onderdeel van het periodieke onderhoud, het doorhalen van de roeden moest worden gedaan en de molen moest volledig worden geschilderd.

Groote Molen: Groot Onderhoud: Bij de molen moest een buitenroede worden vervangen. Bij inspectie in het voorjaar van 2016 bleken scheuren in de buitenroede te zitten en behoorlijke roestvorming. Vooral vanwege de scheurvorming werd besloten de molen stil te zetten. De buitenroede is in 2017 vervangen inclusief het houtwerk.

Hoogmadesemolen: Een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud zoals een volledige schilderbeurt van het gevlucht, roeden doorhalen, reparatie van de tuigage, doorhalen van de roeden en controle van de brandblussers.

Lageveensemolen: Groot Onderhoud: het vervangen van de buitenroede, restauratie of vernieuwen van het houtwerk (latten en fokken). Een scheur in de bovenas moest eerst nader worden geanalyseerd en hoefde na analyse niet te worden uitgenomen. Vervolgens is de bovenas op locatie van de molen gekramd.

Moppemolen: Een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud zoals het gaande werk controleren, roeden doorhalen, pothuis en wachtdeur controleren repareren en afstellen, herstel houtrot, controle brandblussers en een volledige schilderbeurt.

Nieuwe Hofmolen: Een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud zoals het gaande werk controleren, roeden doorhalen, pothuis en wachtdeur controleren repareren en afstellen, herstel houtrot, controle brandblussers en een volledige schilderbeurt.

Rode Molen: Tijdens de restauratie werden een aantal gebreken ontdekt (soms letterlijk) die weliswaar niet direct met de restauratie te maken hadden, maar toch moesten worden hersteld. Daarnaast kreeg de molen kreeg een volledige schilderbeurt en werden de brandblussers gecontroleerd.

Veendermolen: Een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud zoals controle en deels vernieuwen brandblussers, divers timmerwerk en een volledige schilderbeurt

Zwanburgermolen: Een combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud zoals het vernieuwen van de kruirollen, het doorhalen van de roeden, reparatie van enkele ramen, controle van de brandblussers en twee nieuwe zeilen. Ook kreeg de molen een volledige schilderbeurt.

Het totale bedrag aan groot onderhoud, dan wel de combinatie van periodiek en incidenteel onderhoud bedroeg in 2016: € 343.211.

Restauratie

Volledige restauratie van molens, zoals tot in de jaren '90 veelvuldig gebeurde, is nu eerder uitzondering dan regel. De huidige praktijk gaat over deelrestauraties die bovendien vaak te maken hebben met geheel of gedeeltelijk funderingsherstel.

In geld uitgedrukt gaat het bij restauraties om werkzaamheden vanaf circa € 100.000.

In 2017 werd de restauratie van de Rode Molen bij Oud Ade afgerond. Daarnaast werd een nieuwe restauratie begonnen: de Buurtermolen in Rijpwetering. Deze restauratie betrof vernieuwen van de volledige fundering en wordt afgerond in de eerste helft van 2018.

De *Buurtermolen* is een wipmolen gelegen op een eiland in de Kaag bij Rijpwetering. De molen is in de 18e eeuw gebouwd ten behoeve van de bemaling van de Buurterpolder. Het exacte bouwjaar is onbekend. De Buurtermolen is uitgerust met fokwieken en heeft een vijzel waarmee het water ca. 1,80 m opgevoerd wordt. De molen was tot ca. 1969 in bedrijf en is in 1970 door het polderbestuur overgedragen aan de Rijnlandse Molenstichting.

De Buurtermolen heeft te kampen met een groot aantal problemen. De molen is zwaar onderloops, de voorwaterloop is verzakt en gescheurd en is onder het voorgeschreven Keur van het waterschap komen te liggen. Ook zijn de staarttrap en het dakbeschot aangetast door houtrot. Door de verlaging van het polderpeil heeft de vijzel te weinig tanding meer om water op te kunnen voeren. De onderste bladen van de vijzel zijn weggeroest en de bevestiging van het lager scheurt los van de vijzelbalk. Uit de vijzelkom komen al geruime tijd stukken beton los die er voor zorgen dat de vijzel vastloopt. De molen kan vanwege deze problemen niet meer malen en kan de functie van hulpemaal voor het waterschap niet uitoefenen.

Door de restauratie kan de molen weer als hulpemaal voor het Hoogheemraadschap van Rijnland worden ingezet.

De kosten van deze restauratie zijn fors. Dat komt ook door de ingewikkelde logistieke operatie: omdat de molen op een eiland ligt moeten alle materialen per boot worden aangevoerd. Bij de molen is daarvoor een haventje uitgebaggerd waar kan worden gelost, niet alleen bouwmaterialen, maar ook het beton dat moet dienen voor een nieuwe fundering voor molen en waterlopen.

De begrote kosten voor deze restauratie zijn € 565.700. De provincie heeft subsidie toegezegd ter omvang van € 254.000. Daarnaast zijn een aantal fondsen bereid gevonden om toezeggingen voor donaties te doen ter omvang van € 94.500: o.a. het Molenfonds van de Hollandsche Molen, het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Van Bylandtfonds. Daarmee resteert een tekort van € 217.200 dat door de Rijnlandse Molenstichting moet worden opgebracht, zijnde circa 38% van de totale restauratiekosten.

Het zal duidelijk zijn dat de spaarpot van de RMs op deze wijze snel leegraakt. Daarom voelde het bestuur van de RMs zich dan ook genoodzaakt om voor 2018 als beleid vast te stellen dat de eigen bijdrage in 2018 bij groot onderhoud en restauraties in beginsel niet hoger mag uitkomen dan 25% van de kosten.

4. TELLERSTANDEN, MOLENBEZOEK EN TOERISME

Tellerstanden

De provincie Zuid-Holland stelt het op prijs dat molens niet alleen als ‘dood’ monument in het landschap staan, maar vooral ook regelmatig draaien. Daarvoor verstrekt de

provincie enige subsidie gebonden aan het aantal omwentelingen per molen. Daartoe bevindt zich op elke molen een geijkte teller die de omwentelingen registreert. In de eerste maanden van elk jaar worden die tellerstandten doorgegeven en ontvangen wij een subsidiebedrag. Dat ligt voor de Rijnlandse Molenstichting in de orde van rond de € 16.000. Wij vragen daarom van onze molenaars dan ook een inspanning te leveren om jaarlijks 100.000 omwentelingen te halen. Soms lukt dat niet omdat een molen wordt gerestaureerd. Bij andere molens lukt dat zo goed dat ze boven het miljoen omwentelingen uitkomen.

Het totaal aantal omwentelingen voor alle 46 molens komt, afgerond op 1000 in 2017 uit op: 8.466.000 omwentelingen. Dat is gemiddeld per molen ruim 184.000 omwentelingen

Molenbezoek

Wij vroegen onze molenaars om in 2017 het aantal bezoekers aan hun molen te registreren. Dan gaat het niet om langsfietsende bezoekers die hun hand opsteken, maar bezoekers waaraan de molenaar 10 minuten of meer aandacht besteedt. Ook dat bracht aardige cijfers aan het licht. In totaal brachten op deze wijze 8.568 mensen een bezoek aan een van onze molens. Ruim 7.000 kwamen individueel en ongeveer 1.550 kwamen als een onderdeel van een groep. Het levert niet alleen dit cijfer op, maar ook bij welke molens veel bezoekers komen. De tien molens waar meer dan 300 bezoekers langskwamen zijn, in alfabetische volgorde: Broekdijkmolen, Googermolen, Grootte Molen, Kagermolen, Meerburgermolen, Munnikkenmolen, Stevenshofjesmolen, Stommeermolen, Vrouwgeestmolen en de Zwanburgermolen.

Toerisme

Mede op basis van deze gegevens is vastgesteld waar onze informatiepanelen moeten worden geplaatst. Dat helpt onze molenaars ook: op deze manier wordt aan de eerste behoefte aan informatie van bezoekers over de molen tegemoet gekomen.

Het afgelopen verslagjaar werden panelen bij de volgende molens geplaatst: Vrouw Vennemolen in Oud Ade, Vrouwgeestmolen in Alphen aan den Rijn, Veendermolen bij Roelofarendsveen, de Googermolen in Oude Wetering en de Grootte molen in Zoeterwoude.

De inzet is dat in 2018 weer vijf panelen worden geplaatst. Complicatie is wel dat deze panelen niet uit ons budget kunnen worden gefinancierd. De kosten moeten worden opgebracht uit sponsorgeld, per paneel circa € 1.700.

Maar toerisme is meer dan panelen plaatsen. Met enkele gemeenten is goed overleg gaande hoe onze molens een rol kunnen spelen in de toeristische plannen van gemeenten. Van overleg en activiteiten is sprake in de gemeenten Teylingen, Kaag en Braassem en Alphen aan den Rijn en Zoeterwoude.

5. MOLENBIOTOOP ONDER DRUK

Veel van wat in het vorige jaarverslag is opgemerkt m.b.t. de molenbiotoop geldt nog steeds. Daarom wordt een groot deel van de tekst van het vorige verslag herhaald. In het (polder)landschap hebben molens een grote cultuurhistorische en landschappelijke waarde. De omgeving waarin de molen staat, de molenbiotoop, is niet alleen van fundamenteel belang voor de werking van de molen, maar ook voor zijn positie en landschappelijke uitstraling. Voor het functioneren is de windvang cruciaal,

als herkenningspunt in dorpsgezicht of landschap is open ruimte van groot belang. Het zoveel mogelijk open houden van de omgeving van de molen, het handhaven van de molenbiotoop, is dan ook een belangrijke taak van onze molenstichting.

Wij merken dat de molenbiotoop onder druk staat, zeker in het drukke westen van ons land, waar wij onze molens hebben. Want de wereld staat niet stil. (Boeren)bedrijven en overheden hebben soms uitbreidingsplannen en willen nieuwbouw plegen binnen de afstand van 400 m. van een molen, waarbij de regels voor handhaving van de molenbiotoop gelden. Gemeenten (en soms ook de provincie) beoordelen of een bouwaanvraag die inbreuk maakt op de molenbiotoop geoorloofd is. Men is verplicht om ons om advies te vragen bij zulk soort plannen. De meeste gemeenten doen dat ook, maar het is jammer dat een enkele gemeente dat (uit onwetendheid?) nalaat. Ons advies is weliswaar van belang, maar niet doorslaggevend..

Het bevoegde gezag neemt na afweging van alle belangen die een rol spelen, het besluit of zo'n bouwaanvraag gehonoreerd kan worden. Wel kunnen wij een zienswijze indienen en zo nodig bezwaar aantekenen in de procedure, als het besluit volgens ons niet acceptabel is. Bij aantasting van de biotoop dient compensatie geboden te worden in fysieke (bijv. sloop van oude gebouwen) of financiële vorm. Wij merken dat compensatie niet vanzelfsprekend is en ontweken wordt. Andere overheden letten er niet of nauwelijks op dat een gepaste compensatie wordt geboden., zelfs als de initiatiefnemer van het bouwplan daartoe bereid is.

Het spreekt vanzelf, dat wij in beginsel tegen elke aantasting van een molenbiotoop zijn. Maar dat helpt niet altijd. Met name als er overheidsbelangen in het geding zijn heeft handhaving van de molenbiotoop geen enkele prioriteit. Dat ervaren wij bij de aanleg van de Rijnlandroute en een nieuwe wegontsluiting over de N11, nabij Heineken, beide in de gemeente Zoeterwoude.

In het geval van de Rijnlandroute, wordt de positie van molen 'Zelden van Passe', gelegen aan Rijksweg A4, ernstig bedreigd door de aanleg van fly-overs voor de aansluiting van de Rijnlandroute op de A4. Ons pleidooi voor de aanleg van fly-unders vond geen gehoor: te duur. En onze bezwaren in de procedure zijn afgewezen. De landschappelijke inbreuk is groot, maar ook de windvang wordt sterk belemmerd, terwijl de fly-overs ook nog eens voor turbulentie zorgen, waardoor het malen nog meer wordt bemoeilijkt. Intussen is begonnen met de aanleg, zonder een oplossing voor de biotoopproblemen te bieden.

Een vergelijkbaar verhaal betreft de Groote Molen, waarnaast op korte afstand, een 8 tot 10 m. hoge nieuwe weg is gepland. De procedure hierover in 2017 niet afgerond.

Uitbreidingsplannen van een bedrijf in de nabijheid (afstand 200 – 300 m.) van de Groenendijkse molen stuiten in de huidige vorm op weerstand bij het bevoegd gezag. Het betreffende bedrijf is bereid ons te compenseren. Wij hebben laten weten ons aan te sluiten bij de beslissing van het bevoegd gezag. In 2017 is er nauwelijks voortgang geboekt in deze kwestie.

In het verslagjaar is advies uitgebracht over de nieuwbouw van een forse stal binnen de biotoop van de Grosmolen in Hoogmade. Weliswaar bleek uit berekeningen dat de windvang van de molen niet al te zeer werd aangetast, maar ook dan geldt de compensatieplicht. Wij hebben gemeente en provincie daar nadrukkelijk op gewezen, maar de omgevingsvergunning is zonder meer verleend.

Ook bij enige andere molens is ons om advies gevraagd. Daarbij ging het om 'kleinigheden' die geen verslechtering van de biotoop inhielden, zoals de aanleg van steigers, of om nieuwbouw achter, en niet hoger dan reeds bestaande bebouwing.

Een veel voorkomend probleem is de hoogte van de begroeiing in de directe omgeving van molens. Het molenerf wordt in dat opzicht door onze molenaars goed bijgehouden, maar op de gronden van burens binnen de biotoop laat men de bomen nog wel eens te lang doorgroeien. Snoeien en kandelaberen kost geld, dus dat blijft veelal achterwege. Dwangmiddelen hebben wij niet, dus wij moeten het van welwillende medewerking hebben.

6. OVERLEG GEMEENTEN

Wij onderhouden vele contacten met de gemeenten in ons werkgebied. Dat kan gaan over de molenbiotoop, de WOZ-waarden van onze molens, de bijdragen voor het molenonderhoud of de toeristisch-recreatieve betekenis van de molens.

De gemeente Alphen aan den Rijn heeft onze stichting en andere moleneigenaren twee jaar geleden uitgenodigd mede vorm te geven aan een nieuw Erfgoedbeleid. M.b.t. de onderhoudsbijdragen is dat naar tevredenheid geregeld, maar een 'Groot-onderhoudsfonds' is niet van de grond gekomen. Ook de bijdragen in het kader van de 'recreatieve en toeristische functie' van de molens heeft niet gebracht wat wij ervan verwachtten.

Met de gemeenten en andere moleneigenaren is gesproken over de mogelijkheden om molens meer te betrekken bij het toeristisch-recreatieve beleid in de Rijn- en Veenstreek.

Dat laatste is m.n. aan de orde in Kaag en Braassem. Wij hebben contact opgenomen met de adviseur van de gemeente om te onderzoeken welke mogelijkheden in deze kunnen worden verzilverd. Zelf kunnen wij geen geld beschikbaar stellen voor dit soort activiteiten: dat zou ten koste gaan van onderhoudsgelden en goed onderhoud van onze molens blijft onze primaire taak. In 2017 zijn er een aantal activiteiten georganiseerd op verschillende molens. met de vrijwillige medewerking van enige van onze vrijwillige molenaars. Zo was er op de Nationale Molendag 'muziek aan de wieken' van de Vrouw Vennemolen, met een verhalende voordracht bij de molen.

Ons verzoek aan Kaag en Braassem om een bijdrage in de restauratiekosten van de Buurtermolen is helaas niet gehonoreerd. Eind 2017 hebben wij verzocht om de legeskosten (+/- € 12.000,-) vergoed te krijgen. Omdat dat voor de Ader- en Rodemolen ook beschikbaar is gesteld, gaan wij ervan uit dat wij het bedrag krijgen.

Voorts spreken wij met de gemeente over de situatie op de Poeldijk. Daar geldt een verbod voor zwaar verkeer, dat echter niet gehandhaafd wordt. Wij hebben de gemeente als wegbeheerder aansprakelijk gesteld voor de schade aan de wateruitlopen van de beide Lijkermolens die onder de Poeldijk liggen. Gebleken is dat de uitlaten tot de verantwoordelijkheid van het Hoogheemraadschap van Rijnland (HHR) behoren. Wij zijn in gesprek met HHR om tot een oplossing te komen.

Daarnaast wordt er regelmatig schade gereden aan het hek van Lijkermolen 2, omdat de bocht voor het zwaardere vrachtvervoer te krap is. Het overleg is in 2017 voortgezet, maar heeft nog niet tot een oplossing geleid.

Knelpunt bij de mogelijke oplossingen vormen de financiën: wie zal dat betalen? Wij menen dat de veroorzaker schadeplichtig is en wij hier geen extra onderhoudsgeld aan moeten besteden.

7. CONTACT MET ANDERE ORGANISATIES

De Hollandsche Molen

De RMs is lid van de brancheorganisatie van alle Nederlandse molens: De Hollandsche Molen(DHM). Wij nemen deel aan de Molenadviesraad van DHM, een bijeenkomst van de grotere (provinciale) molenorganisaties die in de regel 2 keer per jaar bijeenkomst. Daarnaast wordt deelgenomen aan de jaarvergadering en andere bijeenkomsten van DHM die zinvol zijn voor de RMs.

Op bestuurlijk niveau was er enkele malen overleg met de directie van DHM o.m. over de heringebruikstelling van de 300-jarige Googermolen door prinses Beatrix. De Prinses is Beschermvrouwe van De Hollandsche Molen en mede dankzij de inzet van DHM is het gelukt om de Prinses voor onze festiviteit te winnen. Voorts is er overleg geweest over onze POM-honorering en hoe andere molenorganisaties van onze ervaringen zouden kunnen profiteren. Ook als het gaat om de verdeling van subsidies en bijdragen inzake molenrestauraties hebben wij contact met DHM. Tenslotte heeft DHM ons verzocht het initiatief te nemen voor de vorming van een provinciaal molenoverleg.

Hoogheemraadschap van Rijnland

Met de directie van het Hoogheemraadschap Rijnland (HHR) wordt periodiek overleg gevoerd over onderwerpen van gemeenschappelijk belang. Een van de terugkerende onderwerpen is de eventuele overname van de drie resterende poldermolens die nog in eigendom zijn bij HHR: de Steektermolen bij Zwammerdam, de Hoogeveensemolen aan de Leidsevaart in Noordwijkerhout en de Kokmolen in de Kogjespolder bij Warmond. Medio 2017 werd over en weer vastgesteld dat we overdracht nu krachtig zullen aanpakken om het daartoe te leiden dat in 2018 deze ook daadwerkelijk kan plaatsvinden.

Gilde van Vrijwillig Molenaars

Overleg met het Gilde van vrijwillig molenaars (GVM) in de provincie Zuid-Holland heeft er toe geleid dat aan het einde van 2015 een samenwerkingsovereenkomst vrijwel rond was. In 2016 is deze van kracht geworden nadat ook het Gilde landelijk zijn handtekening heeft gezet. De kern van deze overeenkomst is dat de poldermolens van RMs in principe beschikbaar zijn voor de opleidingen van het Gilde. Ook kunnen molenaars die over een RMs diploma beschikken via een verkorte leerweg deelnemen aan de opleiding van het Gilde. Onze molens zijn beschikbaar voor het afnemen van examens. In de praktijk blijkt dat de afspraken goed werken.

Het Alphens Molenoverleg

In de gemeente Alphen aan den Rijn, waar de RMs zes molens in eigendom heeft, is mede op verzoek van de gemeente, een overlegstructuur van alle moleneigenaren in de gemeente tot stand gekomen. Het overleg fungeert als klankbord voor de gemeente en als 'belangenbehartiger' vanuit de eigenaren naar de gemeente. Daarnaast is het overleg ook beschikbaar voor vragen van maatschappelijke organisaties in de gemeente. De

Rijnlandse Molenstichting (onze voorzitter) zit in een kerngroep van vier moleneigenaren die het voortouw heeft in dit overleg.

Molenoeverleg Zuid-Holland

Eind 2017 zijn er plannen ontwikkeld om een Zuid-Hollands molenplatform in het leven te roepen. Dit platform zou alle moleneigenaren in de provincie moeten vertegenwoordigen in de contacten met de provincie in zake beleidskwesties en belangenbehartiging. Gedacht wordt aan een orgaan met een lichte bestuurlijke structuur.

Bijlage 1

ALLE MOLENS VAN DE RIJNLANDSE MOLENSTICHTING

Gemeente	Naam Molen
Aalsmeer	Stommeermolen
Alphen a/d Rijn	Geremolen (of Gerewip)
Alphen a/d Rijn	Groenendijksemolen
Alphen a/d Rijn	Hondsdijksemolen
Alphen a/d Rijn	Lagenwaardsemolen
Alphen a/d Rijn	Rietveldsemolen
Alphen a/d Rijn	Vrouwgeestmolen
Bodegraven-Reeuwijk	Oucoopsemolen
Bodegraven-Reeuwijk	Weijpoortsemolen
Kaag en Braassem	Adermolen
Kaag en Braassem	Blauwe Molen
Kaag en Braassem	Buurtermolen
Kaag en Braassem	Doesmolen
Kaag en Braassem	Googermolen
Kaag en Braassem	Grosmolen
Kaag en Braassem	Hoogmadesemolen
Kaag en Braassem	Kalkmolen (of Does 2)
Kaag en Braassem	Kagermolen (of De Kager)
Kaag en Braassem	Lijkermolen I
Kaag en Braassem	Lijkermolen II
Kaag en Braassem	Moppemolen
Kaag en Braasem	Roodemolen
Kaag en Braassem	Veendermolen
Kaag en Braassem	Vlietmolen
Kaag en Braassem	Vrouw Vennemolen
Kaag en Braassem	Waterloosmolen
Leiden	Stevenhofjesmolen
Leiderdorp	Achthovensemolen
Leiderdorp	Doeshofmolen
Leiderdorp	Meerburgermolen
Leiderdorp	Munnikkenmolen
Lisse	Lageveensemolen
Lisse	Lisserpoelmolen
Noordwijk	Hoogewegsemolen
Teylingen	Boterhuismolen
Teylingen	Broekdijkmolen
Teylingen	Faljerilmolen
Teylingen	Hoop doet Leven
Teylingen	Klaashennepoelmolen (of 't Poeltje)
Teylingen	Lakermolen
Teylingen	Nieuwe Hofmolen
Teylingen	Zwanburgermolen
Teylingen	Zweilandermolen
Wassenaar	Zuidwijksemolen
Zoeterwoude	Groote Molen
Zoeterwoude	Zelden van Passe